

احکام و مسائل شرعی بیماران

به طور کلی افراد بیمار از جهتی به سه قسم تقسیم می شوند :

۱- بیماران معمولی و کسانی که بطور سرپایی معالجه می شوند و بیماری آنها هیچ مانع و مشکلی برای خواندن نماز و سایر عبادات ایجاد نخواهد کرد که این دسته افراد نماز خود را از نظر وقت ، رعایت قبله و طهارت و امثال آن مانند قبل از بیماری بجا می آورند .

۲- بیماران بد حال یا اورژانسی که به هیچ عنوان قادر به انجام عبادات عملی و نماز نیستند مگر با ایماء و اشاره و گاهی ممکن است کسانی باشند که اصلاً فاقد بعضی از شرایط کلی تکلیف مانند عقل و قدرت باشند که در این صورت تکلیف از آنان ساقط است قضاء هم بر آنان واجب نیست . مثل افرادی که در وقت نماز در حال کمای مطلق به سر می برند یا بیماران روانی سخت که عقل و مشاعر آنان از کار افتاده است .

۳- بیمارانی که جزء دسته اول و دوم نیستند ولی در مورد نماز و احکام نماز مانند طهارت ، قبله و امثال آن از احکام و مسائل خاصی برخوردار می باشند .

طهارت :

نماز گزار همیشه باید قبل از ورود به نماز به چند موضوع که در ارتباط با صحت نماز است توجه نماید ، آن موضوعات یا مسائل به عنوان مقدمات نماز محسوب می شود که عبارت است از : طهارت ، وقت ، قبله ، پوشش یا ستر ، مکان نماز گزار و غیره .

طهارت به معنی پاکی است و از شرایط اصلی و واقعی صحت نماز می باشد که بدون آن نماز تحقق پیدا نمی کند و صحیح نیست . نماز گزار باید از هر جهت پاک باشد یعنی علاوه بر پاکی درونی و باطنی و بر طرف نمودن آلودگی های باطنی مثل گناه و علاوه بر پاکیزگی ظاهری و رعایت نظافت و تمیزی بدن و لباس و مکان نماز از دو نوع طهارت دیگر که صحت نماز بستگی به آن دارد برخوردار باشد یعنی : طهارت از خبث و طهارت از حدث .

الف - طهارت از خبث :

بدن و لباس نماز گزار باید از هر نوع آلودگی و پلیدی ظاهری مانند آلودگی به خون ، ادرار و سایر نجاسات کاملاً پاک باشد که در اصطلاح فقهی از آن به طهارت از خبث تعبیر می شود . البته مکان نماز گزار نیز مانند لباس که دارای پنج شرط است ، پنج شرط مانند بی حرکت بودن ، غصبی نبودن دارد که یکی از آن شرایط پاک بودن جایی است که پیشانی را بر آن می گذارند که : « اگر جای پیشانی نجس باشد هر چند خشک هم باشد نماز باطل است و احتیاطاً مستحب آن است که مکان نماز گزار اصلاً نجس نباشد و اگر نجس است به طوری تر نباشد که رطوبت آن به بدن و لباس او برسد .

ب: طهارت از حدث:

نماز گزار باید علاوه بر پاکی بدن و لباس ، از هر نوع قدرات یا نجاست داخلی که موجب وضو یا غسل می شود نیز پاک باشد (هر چیزی که مانند ادرار ، مدفوع ، خواب و امثال اینها موجب وضو برای نماز می شود ، در اصطلاح فقهی از آن به حدث اصغر

تعبیر می شود و آنچه مانند احتلام و جنابت موجب غسل شود ، به آن حدث اکبرمی گویند (بنا بر این نماز گزار باید برای نماز با طهارت باشد یعنی با وضو و تیمم و در صورت نیاز با غسل باشد) طهارت خاص شرعی) .

احکام پاک بودن لباس و بدن :

- ۱- اگر کسی عمدا با بدن یا لباس نجس نماز بخواند ، نمازش باطل است .
- ۲- کسی که نمی داند با بدن و لباس نجس نماز باطل است و بخواند ، نمازش باطل است .
- ۳- اگر بواسطه ندانستن مسله چیزی را نداند نجس است و با آن نماز بخواند نمازش باطل است .
- ۴- اگر فراموش کند بدن یا لباسش نجس است و در بین نماز یا بعد از آن یادش بیاید ، باید نماز را دوباره بخواند و اگر وقت گذشته است ، قضا نماید .
- ۵- اگر نداند که بدن یا لباسش نجس است و بعد از نماز بفهمد نجس بوده ، نماز اوصحیح است ولی احتیاطا مستحب آن است که اگر وقت دارد دوباره آن نماز را بخواند .
- ۶- کسی که در پاک بودن بدن یا لباس خود شک دارد چنانچه نماز بخواند و بعد از نماز بفهمد که بدن یا لباسش نجس بوده ، نماز او صحیح است .
- ۷- اگر لباس را آب بکشد و یقین کند که پاک شده است و با آن نماز بخواند و بعد از نماز بفهمد پاک نشده ، نمازش صحیح است .
- ۸- خون بدن انسان یا حیوان حلال گوشت اگر چه در چند جای بدن و لباس باشد در صورتیکه روی هم کمتر از درهم (تقریبا به اندازه دو ریالی) باشد نماز خواندن با آن اشکال ندارد البته اگر سر سوزنی خون حیض باشد نماز باطل است .
- ۹- اگر بدن یا لباس خونی نشود ولی بواسطه رسیدن به خون نجس شود ، اگر چه مقداری که نجس شده کمتر از درهم باشد ، نمی شود با آن نماز خواند .
- ۱۰- اگر خون روی لباسی که آستر دارد بریزد و به آستر برسد و یا به آستر بریزد و روی لباس خونی شود ، باید هر کدام را جدا حساب نمود پس اگر خون روی لباس و آستر کمتر از درهم باشد ، نماز با آن صحیح است .
- ۱۱- اگر لباس های کوچک نماز گزار مانند عرق چین و جوراب که نمی شود با آنها عورت را پوشاند نجس باشد ، چنانچه از مردار و حیوان حرام گوشت درست نشده باشد ، نماز با آن صحیح است و نیز اگر با انگشتی نجس نماز بخواند اشکال ندارد .
- ۱۲- اگر در بدن یا لباس نماز گزار ، خون زخم یا جراحت یا دمل باشد ، چنانچه طوری است که آب کشیدن بدن یا لباس یا عوض کردن لباس برای بیشتر مردم یا برای خصوص او سخت است ، تا وقتی که زخم یا جراحت یا دمل خوب نشده است می تواند با آن نماز بخواند و همچنین است اگر چرکی که با خون بیرون آمده یا دوایی که روی زخم گذاشته اند و نجس شده در بدن یا لباس او باشد .

موارد شک در وضو :

➤ در بین نماز اگر در بین نماز شک کند که وضو گرفته یا نه :

نماز او باطل است (حکم وضعی) باید وضو بگیرد و نماز را بخواند (تکلیف)

بعد از نمازشک کند که وضو گرفته یا نه :

نماز او صحیح است .

ولی باید برای نمازهای بعدی وضو بگیرد .

➤ شک کند که :

قبل از نماز ، وضوی او باطل شده یا بعد از نماز ، نمازی که خوانده صحیح است .

➤ کسی که می داند وضو گرفته و حدثی از او سر زده (مثلا بول کرده) اگر نداند کدام جلوتر بوده ، اگر بعد از نماز است

باید وضو بگیرد و بنا بر احتیاط واجب نماز را که خوانده دوباره بخواند .

قبل از نماز

۱- کسی که شک دارد وضو گرفته یا نه ، باید وضو بگیرد .

۲- کسی که شک دارد وضوی او باطل شده است یا نه ، بنا می گذارد که وضوی او باقی است . ولی اگر بعد از بول ، استبرا

نکرده و وضو گرفته باشد و بعد از وضو رطوبتی از او بیرون آید و نداند که بول است یا چیز دیگری ، وضوی او باطل است .

۳ - می داند وضو گرفته و حدثی از او سر زده اما نمی داند کدام جلوتر بوده :

چنانچه پیش از نماز است باید وضو بگیرد .

و اگر در بین نماز است باید نماز را بشکند و وضو بگیرد .

و اگر بعد از نماز است حکم آن گفته شده است .

وضوی جبیره :

وضوی جبیره بر دو قسم است :

۱- وضوی معمولی

۲- وضوی جبیره ای

جبیره به چیزهایی گفته می شود که بر روی زخم ها ، جراحات ، چرک ها ، دمل ها ، شکستگی ها ، بریدگی ها قرار می دهند مانند : تخته ، پارچه ، دارو ، گچ که محل زخم و شکسته را می بندند یا پانسمان می کنند . جبیره در لغت از ماده جبر و به معنای کمک کردن می باشد .

از این رو به باندهای گچی و غیره و انواع داروهایی که مصارف جلدی دارند و به صورت لایه ای از دارو روی زخم ها و جراحات قرار می گیرند نیز جبیره می گویند زیرا تمام وسائل فوق به عنوان کمک های موثر در امر درمان عضو مجروح یا شکسته ، کاربرد دارد . جبیره ممکن است در هر جایی از بدن وجود داشته باشد زیرا امکان وجود جراحی ، شکستگی یا زخم در هر نقطه از بدن وجود دارد اما در اینجا چیزی که مورد بحث است ، تشخیص محل و موقعیت جراحی یا زخم در ارتباط با اعضاء وضو می باشد ، ضمناً وضوی جبیره که یک نوع وضوی خاص بوده و از احکام خاصی نیز برخوردار است منحصر به همین مقدار نیست بلکه این عنوان یا تعبیر ، نسبت به تمام مواردی که به نحوی مانعی در اعضاء وضو ایجاد شده باشد اطلاق دارد .

موارد کلی وضوی جبیره :

۱- جای وضو ، زخم و امثال آن باشد اعم از اینکه آن زخم و غیره :

عامل درونی داشته باشد (قروح)

یا عامل بیرونی داشته باشد (جروح)

۲- جای وضو چیزی (اعم از نجاست و غیر نجاست) چسبیده باشد به طوری که امکان برطرف نمودن آن نباشد یا بقدری مشقت داشته باشد که غیر قابل تحمل است .

۳- آب ضرر داشته باشد .

ضرر داشتن آب (مثل اینکه قسمتی از دست مبتلا به نوعی بیماری روماتیسم باشد و آب برای آن ضرر داشته باشد) در اعضاء وضو سه صورت دارد :

تمام اعضاء وضو (تیمم جبیره ای)

تمام یک عضو وضو (تیمم جبیره ای)

بعضی از اعضاء وضو (وضوی جبیره ای)

دستور وضوی جبیره

الف- روی زخم باز است

۱- آب برای زخم ضرر ندارد ، باید طبق معمول وضو گرفت .

۲- آب ضرر دارد :

الف : (جبیره در محل شستن) زخم در صورت یا دستها است :

اطراف زخم را بشوید و اگر ممکن است دست روی زخم بکشد .

اطراف زخم را بشوید و اگر ممکن نیست پارچه پاکی روی آن بگذارد و روی پارچه را دست بکشد .

ب: (جبیره در محل مسح) زخم روی پاها یا جلوی سر باشد و نتواند مسح کند :

اگر می تواند ، پارچه روی آن بگذارد و روی آن را مسح کند و تیمم هم بنماید (بنا بر احتیاط واجب) .

اگر نمی تواند پارچه پاکی روی آن بگذارد ، باید به جای وضو تیمم کند و بهتر است یک وضو بدون مسح هم بگیرد .

ب- روی زخم بسته است

۱- می شود باز کرد :

الف- ضرر و زحمت ندارد :

باید باز کند و وضو بگیرد (وضوی معمولی)

ب - ضرر دارد :

در محل شستن (صورت و دستها) است چنانچه کشیدن دست تر ضرر ندارد ، و اجب است روی آن دست تر بکشد .

در محل مسح است بطوری که همه جای را فرا گرفته ، اگر جبیره پاک نیست پارچه پاکی روی آن بگذارد و بر آن مسح کند .

۲- نمی شود باز کرد :

الف- جبیره پاک است و رساندن آب به محل زخم ممکن است و مشقت یا ضرر ندارد ، باید آب را به زخم برساند .

ب- زخم یا جبیره نجس است :

نمی تواند آب بکشد و رساندن آب ضرر دارد ، باید فقط اطراف زخم را آب بکشد و اگر می شود پارچه پاکی بگذارد بطوریکه که

جزء جبیره حساب شود و روی آن را مسح کند .

می تواند آب بکشد و رساندن آب زحمت و ضرر ندارد ، باید آب بکشد و آب را به زخم برساند .

تیمم جبیره ای :

اگر پیشانی و پشت دست ها زخم است و پارچه یا چیز دیگری را که بر آن بسته نمی تواند باز کند ، باید دست را روی آن بکشد و نیز اگر کف دست زخم باشد و پارچه یا چیز دیگری را که بر آن بسته نتواند باز کند ، باید دست را با همان پارچه به چیزی که تیمم بر آن صحیح است بزند و به پیشانی و پشت دستها بکشد .

دستور تیمم :

در تیمم چهار چیز واجب است :

۱- نیت

۲- زدن کف دو دست با هم بر چیزی که تیمم به آن صحیح است .

۳- کشیدن کف هر دو دست به تمام پیشانی و دو طرف آن از جایی که موی سر می روید ، تا ابرو ها و بالای بینی و بنا بر احتیاط واجب باید دستها روی ابروها نیز کشیده شود .

۴- کشیدن کف دست چپ به تمام پشت دست راست و بعد از آن کشیدن کف دست راست به تمام پشت دست چپ .

توضیح : کسی که وظیفه اش تیمم است ، بعد از نیت و تهیه سنگ یا خاک پاک ، در حالیکه دستها تا مچ و صورت از رستنگاه مو تا زیر ابروها حتی الامکان پاک است و بدون آنکه مانعی از قبیل انگشتر ، چسب ، قیر ، رنگ و امثال اینها در اعضاء تیمم باشد ، یکبار دست را روی سنگ زده و سپس تمامی کف دو دست را از بالای پیشانی تا زیر ابروها و وسط ابرو ها می کشد و سپس کف دست چپ را به پشت دست راست و بعد هم کف دست راست را به پشت دست چپ می کشد .

غسل جبیره ای :

غسل جبیره ای نیز مانند وضوی جبیره ای است (که باید روی جبیره را مسح کند و جاهای خالی را بشوید) ولی باید آن را ترتیبی بجا آورند و اگر ارتماسی انجام دهند باطل است .

دستور غسل :

در غسل ترتیبی باید به نیت غسل ، اول سر و گردن ، بعد طرف راست و بعد طرف چپ بدن را بشوید و اگر عمدا یا از روی فراموشی یا بواسطه ندانستن مسئله به این ترتیب عمل نکند ، غسل او باطل است .

نایب گرفتن در وضو و تیمم :

انسان در حال اختیار باید تمام اعمال عبادی (وضو ، تیمم ، غسل و...) را خود انجام دهد اما در حالت اضطرار که نمی تواند خود بجا آورد و ناتوان است باید نایب بگیرد یعنی کسی او را کمک کند و اگر به این وظیفه عمل نکند ، بعدا باید نماز خود را اعاده نماید .

نیابت در وضو :

کسی که نمی تواند وضو بگیرد باید نایب بگیرد که او را وضو دهد ولی باید خود او نیت وضو کند و با دست خود مسح نماید و اگر نمی تواند باید نایبش دست او را بگیرد و به جای او مسح بکشد و اگر این هم ممکن نیست باید از دست او رطوبت بگیرند و با آن رطوبت ، سرو پای او را مسح کند .

قابل توجه است که : انسان ، شستن صورت و دستها و مسح سر و پاها را باید خود انجام دهد و اگر دیگری او را وضو دهد (در صورتی که خود می تواند وضو بگیرد) یا در رساندن آب به صورت و دستها و مسح سر و پاها به او کمک نماید ، وضو باطل است همچنین هر کدام از کارهای وضو را که می تواند به تنهایی انجام دهد نباید در آن کمک بگیرد .

نیابت در تیمم :

اگر وظیفه او تیمم است و نمی تواند تیمم کند باید نایب بگیرد و کسی که نایب می شود باید دست او را با دست خود او تیمم دهد و اگر ممکن نباشد باید نایب ، دست خود را به چیزی که تیمم به آن صحیح است بزند و به پیشانی و پشت دستهای او بکشد .

توضیح : کسی که دست دارد ولی نمی تواند تیمم کند باید نایب بگیرد تا او را تیمم دهد .

الف) اگر امکان دارد با دستهای خود او ، او را تیمم دهد .

ب) اگر امکان ندارد ، دستهای خودش را به زمین زده و به صورت و دستهای او بکشد و کسی که از داشتن دست محروم است :

الف) اگر یک دستش قطع شده و ذراع دارد باید آن دستی که سالم است را با ذراع دست دیگرش به زمین زده و به صورتش بکشد و بنا بر احتیاط مستحب دوباره با کف دست سالمش تمام پیشانی و دو طرف آن را مسح نماید و بعد با دست سالمش پشت ذراع و با ذراعش دست سالم را مسح نماید .

ب) اگر یک دستش سالم باشد و دیگری هم ذراع نداشته باشد ، همان کف دست سالم را به زمین زده و به پیشانی می کشد و بعد پشت دستش را به زمین می کشد و بنا بر احتیاط واجب علاوه بر این کار ، نایب هم می گیرد به این صورت که با هم دو دستشان را به چیزی که تیمم بر آن صحیح است زده و به صورت کشیده و بعد نایب کف دستش را به پشت دست او می کشد

ج) کسی که هر دو دستش قطع شده است ، اگر ذراع های او باشد باید به وسیله دو ذراع مانند دو کف دست تیمم کند زیرا دو ذراع حکم دو کف دست را دارند و اگر ذراع ندارد در این صورت پیشانی خود را به زمین کشیده و بنا بر احتیاط واجب نایب هم می گیرد .

نماز

بر اساس حالات مختلف و سلامتی یا بیماری انسان ، نماز نیز به یکی از سه صورت به ترتیب خوانده می شود که عبارت است از :

۱- ایستاده

۲- نشسته

۳- خوابیده

نمازگزار باید نماز را ایستاده و بدون حرکت و نیز در وقت خود و رو به طرف قبله بخواند :

اگر از ایستادن عاجز است باید بنشیند .

اگر از نشستن عاجز است باید بخوابد (ولی تا بدنش آرام نگرفته نباید چیزی بخواند) .

بنابراین :

ایستاده: تا انسان می تواند ایستاده نماز بخواند نباید بنشیند و باید به هر طور که می تواند ایستاده نماز بخواند .

نشسته: اگر به هیچ قسم نتواند بایستد ، باید راست بنشیند و نشسته نماز بخواند .

خوابیده: و اگر به هیچ قسم نمی تواند بنشیند ، باید :

۱- به پهلو و دست راست بخوابد .

۲- اگر نمی تواند به پهلو راست بخوابد ، به پهلو چپ بخوابد .

۳- و اگر آن هم ممکن نیست ، به پشت بخوابد .

ضمناً هر سه مورد فوق ، رکوع و سجود را با اشاره سر بجا آورد .

بنابر این به طور کلی در نماز هر طور که می تواند باید به همان صورت نماز بخواند و در بین نماز نیز به هر اندازه که می تواند باید به همین صورت عمل کند .

احکام روزه بیماران

۱- کسی که یقین یا گمان دارد روزه برای او ضرر دارد (اگرچه دکتر بگوید ضرر ندارد) باید روزه نگیرد و اگر روزه بگیرد صحیح نیست .

۲- کسی که می داند روزه برای او ضرر ندارد (اگرچه دکتر بگوید ضرر دارد) باید روزه بگیرد .

قضای عبادات بیماران

۱- نماز :

چنانچه قبلا نیز اشاره شده نماز در هیچ حالی از انسان ساقط نمی شود بنابراین شخص بیمار باید در عین حال بیماری به این موضوع مهم توجه داشته باشد اما اگر به دلایلی نماز او قضا شد ، قضای نماز بر او واجب خواهد بود (ضمنا توجه و یادآوری پرستاران و اطرافیان بیمار و برنامه ریزی مناسب برای انجام فریضه نماز که قضا نشود بسیار مطلوب است) .

۲- روزه :

۱- اگر به واسطه مرضی روزه رمضان را نگیرد و مرض او تا رمضان سال بعد طول بکشد ، قضای روزه هایی را که نگرفته بر او واجب نیست و باید برای هر روز یک مد که تقریبا ده سیر است ، طعام یعنی گندم یا جو و مانند اینها به فقیر بدهد ولی اگر بواسطه عذر دیگری مثلا برای مسافرت روزه نگرفته باشد و عذر او تا رمضان بعد باقی بماند ، روزه هایی را که نگرفته باید قضا کند و احتیاطا مستحب آن است که برای هر روز یک مد طعام هم به فقیر بدهد .

۲- اگر به واسطه مرضی روزه رمضان را نگیرد و بعد از رمضان مرض او برطرف شود ولی عذر دیگری پیدا کند که نتواند تا رمضان بعد قضای روزه را بگیرد باید روزه هایی را که نگرفته قضا نماید .

۳- اگر مرض انسان چند سال طول بکشد ، بعد از آن که خوب شد اگر تا رمضان آینده به مقدار قضا داشته باشد باید قضای رمضان آخر را بگیرد و برای هر روز از سالهای پیش یک مد طعام به فقیر بدهد.

آداب عیادت بیمار

کوتاه نمودن زمان عیادت :

رسول خدا (ص) فرمود : « از همه عیادت ها برتر و باارزش آن است که زودتر از پیش مریض برخیزی » .

حضرت علی (ع) نیز فرمود : « از دیدار کنندگان مریض ، آن کس اجر بیشتری دارد که کمتر نزد بیمار بنشیند جز در صورتی که خود بیمار دوست داشته باشد و تمایل نماید به نشستن شخص نزد او » .

همچنین در حدیث دیگری پیرامون بهترین نوع عیادت (کامل و منطقی) فرمودند : « بعد از عیادت ، زود برخیزی و بروی » .

امیدوار کردن و تقویت روحی بیمار :

پیامبر اکرم (ص) فرمود : « هنگامی که از مریض عیادت می کنید ، پس او را به زندگی امیدوار سازید . این کار گرچه مقدرات را تغییر نخواهد داد و مانع از مرگ نخواهد شد اما وسیله آرامش خاطر مریض است » .

در حدیثی از امام صادق (ع) آمده است : بعضی از دوستان آن حضرت به دیدن (عیادت) مریضی می رفتند . در بین راه به امام صادق (ع) برخوردند ، آن بزرگوار فرمود : کجا می روید؟ گفتند : به عیادت مریض ، حضرت فرمود : آیا برای مریض هدیه ای با خود می برید ؟ گفتند : نه . آنگاه حضرت فرمود : « مگر نمی دانید هدیه بردن مایه آرامش خاطر بیمار می شود ؟ »

ملاطفت ، دلجویی (اظهار مهر و محبت) :

پیامبر گرامی (ص) فرمود : « عیادت کامل و بهترین نوع عیادت بیمار آن است که یک نفر از شما دست روی بدن بیمار بگذارد و از او دلجوئی و احوالپرسی کند و بپرسد : چگونه ای (به اصطلاح حالت چطور است) ، چگونه شب را به صبح گذراندی و چگونه عصر را سپری کردی و تحیت و درود کامل این است که مصافحه کند » .

امیر المومنین (ع) نیز فرمود : « عیادت کامل آن است که عیادت کننده یک دست خود را روی دستهای بیمار یا بر پیشانی او بگذارد » .

پیامبر (ص) فرمود : کسی که برای انجام دادن امور مربوط به مریض تلاش و کوشش کند هر چند انجام نگیرد (حاجت مریض برآورده نشود) گناهانش آمرزیده می شود مانند روزی که از مادر متولد شده است » .

دعا برای بیمار :

پیامبر (ص) فرمود : « بیماران را عیادت کنید ... و برای بیمار دعا کنید و بگوئید : خدایا ! او را به شفای خود شفا مرحمت کن و به دوائی خویش مداوا فرما و از بلای خود او را در امان بدار » .

رسول خدا (ص) هنگامی که به عیادت سلمان فارسی رفت ، وقتی خواست از بالین او برخیزد به سلمان دعا کرد و فرمود : « ای سلمان ! خداوند رنج و درد تو را بر طرف سازد و گناهانت را ببخشد و دین و بدن تو را تا آخر عمرت محفوظ نگه دارد » .

خواندن سوره حمد :

سوره مبارکه حمد (فاتحه الکتاب) آرام بخش دلها و مایه شفای دردمندان و بیماران و دربردارنده اسم اعظم خداوند است . از جمله نام های آن « الشافیة » و « الشفاء » می باشد زیرا موجب شفای همه دردهای جسمی و روحی و بیماریهای قلبی و چهل و نادانی است .

جهت شفای بیماران سفارش شده تا این سوره مبارکه و شفا بخش هفت مرتبه خوانده شود و اگر بیماری شخص برطرف نشد ، هفتاد مرتبه بخوانند که مایه تسکین قلب بیمار خواهد گشت ، چهل مرتبه یا صد مرتبه نیز سفارش شده است .

پیامبر اکرم فرمود: « فاتحه الكتاب موجب شفای همه دردها خواهد بود ». همچنین فرمود: « خواندن هفت مرتبه سوره حمد باعث شفای همه دردها می باشد ».

عوامل شفا بخش تمام بیماری ها (جسمی ، روحی ، فردی ، اجتماعی و ..)

۱- قرآن (به خصوص سوره حمد)

و نزل من القرآن ما هو شفاء و رحمه للمومنین

« و ما آنچه از قرآن نازل کردیم (عامل) شفاء و رحمت الهی برای اهل ایمان است ». سوره اسراء ، آیه ۸۲

امام کاظم (ع) فرمود :

« در قرآن شفاء هر بیماری هست ».

۲- صدقه

پیامبر اکرم (ص) فرمود : « بیماران خود را بوسیله صدقه درمان کنید ».

همچنین فرمودند :

« خدای یکتا بوسیله دادن صدقه ، هفتاد مرض از قبیل طاعون ، سوختن ، غرق شدن ، زیر آوار ماندن و دیوانگی را از بین می برد ».

امیر المومنین (ع) نیز فرمود :

« صدقه ، دارویی است نجات بخش و شفا دهنده ».

۳- ذکر خدا و نیز ذکر اهل البیت (ع) و توسل

امیر المومنین (ع) فرمود : « ذکر ما اهل بیت شفاء هر درد و بیماری و وسواس است ».

امام علی (ع) فرمود :

« ذکر ما اهل بیت شفاء از تب شدید و بیماری ها است ».

۴- تربت امام حسین (ع) :

امام صادق (ع) فرمود : « تربت امام حسین (ع) شفاء هر بیماری است ».

و همچنین فرمودند :

« خوردن خاک حرام است مگر خاک قبر مطهر امام حسین (ع) ، هر کس از آن بخورد به جهت دفع و رفع درد و بیماری ، خداوند به او شفا می بخشد . »

۵- دعا

امام صادق (ع) فرمود :

« بر تو باد به دعا ، زیرا دعا درمان هر دردی است . »

خداوند متعال در آیه ۱۸۶ سوره مبارکه بقره می فرماید :

و اذا سالک عبادى عنى فانى قريب اجيب دعوه الداع اذا دعان فليستجيبوا لى و اليومنوا بى لعلمهم یرشدون .

« و هنگامی که بندگان من از تو درباره من سوال می کنند (بگو) من نزدیکم ، دعای دعا کننده را هنگامی که مرا می خواند پاسخ می گویم ، پس آنها باید دعوت مرا بپذیرند و به من ایمان بیاورند تا راه یابند (رشد کنند و به مقصد برسند) . »

امن یجیب المضطر اذا دعاه و یکشف السوء

« آیا کیست که دعای مضطر را اجابت می کند وقتی او را می خواند و گرفتاری و بلا را از او بر طرف می نماید ؟ »

سوره نمل ، آیه ۶۲

منبع : سایت دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله (عج)

لزوم یادگیری مسائل شرعی مورد ابتلا برای پیراپزشکان

س ۱. دانستن مسائل شرعی برای پزشکان و پرستاران در حین آموزش و کار تا چه حدی لازم است؟
ج. اگر نیاموختن احکام به ترک واجب یا ارتکاب حرام بینجامد، گناهکار است.

وجوب رو به قبله کردن بیمار محتضر

س ۲. آیا پزشک یا پرستاری که شاهد بیمار محتضر است، رو به قبله کردن بیمار واجب می شود؟ آیا نیاز به اجازه از ولی او دارد؟

ج. بنابر احتیاط واجب است و با علم به رضایت ولی، تحصیل اجازه لازم نیست.

تطهیر خون با پنبه‌ی آغشته به الکل

س ۳. گاهی موقع خون‌گیری از بیمار، خون با دست گیرنده‌ی خون تماس پیدا می کند. آیا با پنبه‌ی الکی می توان محل را تطهیر کرد یا مطابق آنچه که در احکام آمده است باید طهارت شود؟

ج. تطهیر متنجّسات از قبیل مذکور در سؤال باید با آب باشد.

نجاست سوزن سرنگ در عمل خون‌گیری

س ۴. گاهی در عمل خون‌گیری سوزن سرنگ به داخل رگ فرو می رود و به خون آغشته می شود ولی به علت اینکه خون به داخل سرنگ جریان نمی یابد یا کافی نیست لازم می شود که از محل دیگری مبادرت به خون‌گیری شود آیا سوزن نجس می شود؟ آیا نمی توان از این سوزن استفاده‌ی مجدد نمود؟

ج. استفاده مجدد مانع ندارد و اگر در خارج خون ندارد و با رطوبت مسریه با نجس دیگری ملاقات نکرده پاک است.

تماس دست با الکل طبی

س ۵. تماس دست با الکل طبی چه حکمی دارد؟

ج. محکوم به طهارت است.

اطلاع دادن نجاست وسایل پزشکی به بیمار

س ۶. با توجه به امکان نجس شدن لباس و بدن بیمار، آیا لازم است نجس بودن وسایل مورد استفاده در مصارف پزشکی - از قبیل: تخت معاینه، وسایل پزشکی، یونیت و غیره - را به وی تذکر دهیم؟

ج. لازم نیست.

آموزش پزشکی

س ۷. غالباً در معاینه اعضای تناسلی اعم از این که توسط فرد مُمائل صورت بگیرد یا خیر، احکام شرعی مانند نگاه کردن پزشک یا دانشجو از طریق آینه، رعایت نمی شود و چون ما برای فراگیری چگونگی تشخیص بیماری‌ها از آنان تبعیت می کنیم، وظیفه ما چیست؟

ج. تحصیل و فراگیری علم پزشکی از طریق معایناتی که فی نفسه حرام هستند، در مواردی که یادگرفتن این علم و شناخت راه‌های درمان بیماری‌ها متوقف بر آن باشد، اشکال ندارد، مشروط بر این که دانشجو اطمینان داشته باشد که توانایی نجات جان انسان‌ها در آینده متوقف بر اطلاعاتی است که از این طریق به دست می آید و همچنین مطمئن باشد که در آینده در معرض مراجعه بیماران بوده و مسئولیت نجات جان آنان را بر عهده خواهد داشت.

س ۸. آیا نگاه کردن به عکس مردان و زنان غیرمسلمان که در کتاب‌های اختصاصی رشته درسی ما به صورت نیمه عریان وجود دارد جایز است؟

ج. اگر به قصد ریبه نباشد و خوف ترتب مفسده هم در آن وجود نداشته باشد، اشکال ندارد.

س ۹. اگر برای پرستار غیر مُمائل (غیر هم جنس با بیمار) هنگام گرفتن نبض (فشارخون) و چیزهای دیگری که احتیاج به لمس بدن بیمار دارند، دست کردن دستکش امکان داشته باشد، آیا انجام آن اعمال بدون دستکش‌هایی که پزشک هنگام درمان بیمار از آن‌ها استفاده می کند، جایز است؟

ج. با امکان لمس از روی لباس یا با دست کردن دستکش هنگام معالجه، ضرورتی به لمس بدن مریض غیر مُمائل (غیر هم جنس) وجود ندارد و بنا بر این جایز نیست.

س ۱۰. آیا غیر از شوهر، نگاه کردن افراد دیگر به عورت زن حتّی پزشک، به طور مطلق حرام است؟

ج. نگاه کردن غیر از شوهر حتّی پزشک و بلکه پزشک زن به عورت زن حرام است، مگر هنگام اضطرار و برای درمان بیماری.

س ۱۱. در صورتی که هنگام ضرورت، معاینه بیمارانی که محرم نیستند، توسط دانشجویان رشته پزشکی جایز باشد، مرجع تشخیص این ضرورت چه کسی است؟

ج. تشخیص ضرورت موکول به نظر دانشجو با ملاحظه شرایط است.

س ۱۲. زن در هنگام وضع حمل چه تکلیفی دارد؟ و زنان پرستار که به زن‌های دیگر در هنگام وضع حمل کمک می کنند، نسبت به کشف عورت و نگاه کردن به آن چه تکلیفی دارند؟

ج. جایز نیست زنان پرستار عمداً و بدون اضطرار، به عورت زنان در هنگام وضع حمل نگاه کنند و همچنین پزشک هم باید از نگاه کردن و لمس بدن زنی که بیمار است، تا زمانی که اضطرار پیدا نکرده، خودداری کند و بر زنان واجب است که در صورت توجه و توانایی، بدن خود را بپوشانند و یا از کس دیگری بخواهند این کار را انجام دهد.

س ۱۳. دانشجویان دانشگاه پزشکی (دختر یا پسر) برای آموزش چاره ای جز معاینه فرد اجنبی از طریق لمس و نظر ندارند و چون این معاینات جزء برنامه درسی است و برای کارآموزی و آمادگی آنان برای معالجه بیماران در آینده مورد نیاز است و عدم انجام آن باعث می شود از تشخیص بیماری افراد مریض عاجز باشند و این امر منجر به طولانی شدن دوران بیماری افراد بیمار و گاهی فوت آنان می شود، بنا بر این آیا این معاینات جایز است یا خیر؟

ج. اگر از موارد ضروری برای کسب تجربه و آگاهی از نحوه درمان بیماران و نجات جان آنان باشد، اشکال ندارد.

س ۱۴. گاهی در هنگام آموزش با مسأله معاینه غیرمحرارم مواجه می شویم و نمی دانیم این کار برای آینده ضرورت دارد یا خیر؟ ولی به هر حال جزیی از روش درسی دانشگاه ها و وظیفه دانشجویی رشته پزشکی و یا حتی تکلیفی از طرف استاد است با توجه به این مطالب آیا انجام معاینات مزبور برای ما جایز است؟

ج. مجرد این که معاینه پزشکی، از برنامه های آموزشی و یا از تکالیف استاد به دانشجو است، مجوز شرعی برای ارتکاب امر خلاف شرع محسوب نمی شود بلکه ملاک در این زمینه فقط نیاز آموزشی برای نجات جان انسان و یا اقتضای ضرورت می باشد.

س ۱۵. در مواردی برای درمان بیمار، پزشک ناچار به ایراد لطمه ای دیگر به بیمار می شود، مثلاً برای احیای قلب بیمار سکتته کرده، ماساژ می دهد که منجر به شکستن دنده ها می شود یا برای تحریک رفلکس بیمار به او سیلی می زند و پرده ی گوشش پاره می شود، آیا در موارد فوق، پزشک ضامن است؟

ج. اگر علاج بیمار برای نجات جان وی، مستلزم ایراد آسیبی بر بیمار باشد، پزشک ضامن نیست.

س ۱۶. در مراکز آموزشی که برای آینده، پزشک متخصص تربیت می نمایند، و به دلیل کمی مهارت فی نفسه دستیاران و دانشجویان، عوارض و خطراتی، متوجه جان بیمار می گردد، اگر احیاناً نقص عضو و فوتی واقع شود، ضامن، دستیار مربوطه است، یا پزشک مسئول و استادیار مربوطه؟

ج. در فرض مزبور، دستیار یا هر کس که به بیمار آسیب رسانده است ضامن است.

س ۱۷. پزشک حاذق و ماهر، بدون سهل انگاری، اقدام به عمل جراحی بیماری نموده است، و در حین عمل، آسیبی به بیمار وارد گردیده است. لطفاً موارد ضمان یا عدم ضمان پزشک را در صورتهای ذیل بیان فرمایید:

الف- بدون اذن از بیمار یا کسان وی، اقدام به عمل نموده باشد؟

ب- غفلت از اذن گرفتن، داشته است؟

ج- بیمار در حال اغما باشد، و برای اذن، دسترسی به کسان بیمار نداشته و تأخیر هم موجب به خطر افتادن جان بیمار می شود؟

د- در مورد فوق، اگر تأخیر، موجب نقص عضو و یا از کار افتادن عضوی از بیمار گردد، حکمش چیست؟

ه- اگر در موارد فوق باید دیه به بیمار داده شود، آن دیه به عهده کیست؟

ج.

الف- ب- ج) به نحول کلی، در موارد ثبوت ضمان، اذن بیمار یا کسان وی، رافع ضمان نیست.

- د) اگر در تأخیر، خطر فوت بیمار باشد، تأخیر جایز نیست.
ه) در مواردی که پزشک، ضامن دیه است، باید از مال خود بپردازد.

س ۱۸. نسبت به شخصی که به گونه ای می خواهد اقدام به خودکشی نماید بفرمایید:

- الف- آیا جلوگیری از خودکشی وی بر دیگران واجب است؟
ب- اگر ممانعت از خودکشی آن شخص، مستلزم مخارجی باشد، آن مخارج را چه کسی و تا چه مقداری باید پرداخت نماید؟
ج- اگر بازداری شخص فوق از خودکشی، مستلزم استقبال از خطر جانی یا به خطر افتادن سلامت شخص نجات دهند باشد، تا چه اندازه باید از این خطر استقبال نماید:
د- آیا در نجات جان چنین فردی، فرق بین مسلمان و یا کافر حربی و یا کافر غیر حربی که می خواهد خودکشی نماید وجود دارد، اگر هست احکام آن را بفرمایید:
ه- آیا برای ممانعت از خودکشی آن شخص، رضایت یا عدم رضایت وی برای نجات، مدخلیت در تکلیف نجات دهنده دارد یا خیر؟
و- در صورت عدم رضایت برای نجات جان خود، اگر کسی اقدامی در جهت نجات جان وی انجام داد، که در ضمن آسیبی هم به شخص خودکشی کننده وارد شد، آیا منجی ضامن است؟

ج.

- الف-ب) اگر نفس محترمه باشد، دیگران تا بتوانند باید از خودکشی وی جلوگیری کنند؛ ومخارج جلوگیری، بر عهده جلوگیری کننده است، مگر آن که نتواند بپردازد.
ج) اگر احتمال عقلایی بی تأثیری جلوگیری یا خطر جان نجات دهنده باشد، تکلیف از او ساقط است.
د) در غیر نفس محترمه ی اسلامی جلوگیری واجب نیست، اگر چه نجات جان هر انسانی مطلوب است.
ه - و) رضایت طرف مقابل شرط نیست، ولی اگر در ضمن جلوگیری وی، آسیبی به وی رسید که اصل جلوگیری از خودکشی فی نفسه مستلزم آن نبود، جلوگیری کننده ضامن است.

س ۱۹. با توجه به این که ممکن است جان بیمار به طور اورژانس در خطر باشد، و زمان جهت تعیین حساسیت فرد نسبت به دارویی خاص وجود نداشته باشد، اگر با تجویز دارو، به آن حساسیت پیدا کرده، و دچار عوارض شدید و یا مرگ شود، آیا پزشک معالج در قبال این عوارض، مسئولیتی خواهد داشت؟

ج- کسی که آن دارو را به بیمار خورانده یا تزریق کرده، ضامن است. توضیحاً یادآور می شود، در موارد ثبوت ضامن، گذشت که اذن بیمار یا کسان وی تأثیری در ارتفاع و سقوط ضامن ندارد، ولی کسی که در صورت ایراد آسیب به بیمار، ضامن است، اگر پیش از اقدام بر عمل جراحی یا هر عمل علاجی دیگر، از بیمار یا از اولیای وی، برائت از ضامن پیشاپیش بگیرد، در این صورت ضامن نیست

منبع: پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری

احکام شرعی مسائل ضروری بیماران در حال احتضار

باتوجه به اینکه درصد زیادی از مرگ ها در بیمارستان ها رخ می دهد و غالبا در لحظات آخر، پرستاران و بهیاران زحمتکش با آنان سرکار دارند ، از این رو لازم دانسته شد که مسائل ضروری بیمار در حال احتضار را بیان کنیم:

الف : رو به قبله کردن محتضر بر هر مسلمانی واجب است.

ب : مسلمانی که در حال جان دادن است باید او را به پشت خواباند به طوری که کف پاهایش رو به قبله باشد. اگر خوابانیدن او به این نحو ممکن نیست بنا بر احتیاط واجب تا اندازه ای که ممکن است باید به این دستور عمل شود بنابراین شایسته است در بخش هایی از بیمارستان که احتمال فوت بیماران بیشتر است چینش تخت ها و نصب دستگاههای کنترل حیاتی بیمار را به گونه ای قرار دهند که بیمار همواره رو به قبله باشد.

ج : مستحب است شهادتین و اقرار به دوازده امام علیهم السلام و سایر عقاید حقه را ، به کسی که در حال جان دادن است طوری تلقین کنند که بفهمد . همچنین مستحب است چیز هایی را که گفته شد تا وقت مرگ تکرار کنند.

د : تنها گذاشتن محتضر، گذاشتن چیز سنگین روی شکم او ، بودن جنب و حائض نزد او ، حرف زدن زیاد گریه کردن و تنها گذاشتن زن ها نزد او مکروه است.

ه : خواندن قرآن : به ویژه سوره های یس ، صافات ، احزاب ، آیت الکرسی ، بر بالین محتضر مستحب است.

منبع:

رساله مراجع مساله 533 ، ص 310 ، احکام پرستاری ، ص 107

احکام عمل جراحی

اجازه عمل جراحی

س ۱. پزشک حاذق و ماهر، بدون سهل انگاری اقدام به عمل جراحی بیماری نموده است و در حین عمل، آسیبی به بیمار وارد گردیده است. آیا داشتن اجازه‌ی عمل از بیمار یا بستگان در رفع ضمان مؤثر است؟ دیه به عهده‌ی کیست؟
ج. به نحو کلی در موارد ثبوت ضمان، اجازه‌ی بیمار یا بستگان وی رافع ضمان نیست و در مواردی که پزشک ضامن دیه است، باید از مال خود بپردازد.

تسریع در مرگ بیمار

س ۱. «اتانازی» (قتل از روی ترحم) بر سه قسم است:
۱_ نوع فعال که با تجویز داروی کشنده از طرف پزشک به زندگی بیمار خاتمه داده می‌شود.
۲_ نوع انفعالی، به صورت خودداری از ادامه‌ی مداوا و زنده نگاه داشتن بیمار محتضر.
۳_ نوع غیر مستقیم، با قرار دادن داروهای به مقدار زیاد در دسترس بیمار تا بیمار شخصاً به زندگی پر رنج خویش پایان دهد.
استفاده از کدامیک بلااشکال است؟
ج. حفظ محتضر و تأخیر مرگ او واجب نیست، بنابراین قسم دوم مانع ندارد. ولی هر کاری که موجب مردن او باشد، مثل دو قسم دیگر جایز نیست.

استفاده از داروهای ضروری حرام یا نجس

س ۱. با توجه به اینکه برخی از داروهای ضروری و حیاتی از منابع حرام یا نجس مثل اعضای انسان یا حیوان و غیر آنها تهیه می‌شوند و معمولاً این گونه داروها از کشورهای خارجی و غیر مسلمان وارد می‌شوند، حکم شرعی مصرف این گونه داروها برای انسان و نیز معامله بر روی آنها چیست؟
ج. اگر معالجه‌ی بیماری متوقف و منحصر در آن باشد اشکال ندارد.

لمس و نظر حرام در معاینه

س ۱۷. دانشجویان دانشگاه پزشکی (دختر یا پسر) برای آموزش، چاره‌ای جز معاینه فرد اجنبی، از طریق لمس و نظر ندارند و چون این معاینات جزو برنامه درسی است و برای کارآموزی و آمادگی آنان برای معالجه بیماران در آینده مورد نیاز است و عدم انجام آن باعث می‌شود از تشخیص بیماری افراد مریض عاجز باشند و این امر منجر به طولانی شدن دوران بیماری افراد بیمار و گاهی فوت آنان می‌شود، بنابراین آیا این معاینات جایز است یا خیر؟
ج. اگر از موارد ضروری برای کسب تجربه و آگاهی از نحوه درمان بیماران و نجات جان آنان باشد، اشکال ندارد.

جراحت یا شکستگی در اعضای وضو

س ۱۰. شخصی که زخم یا دمل یا شکستگی در جلو سر یا پاها دارد و روی آن باز است و آب ریختن نیز روی آن ضرر دارد آیا

باید تیمم کند؟ در غیر این صورت چه باید بکند؟
ج. اگر نمی توان روی زخم محل مسح دست تر بکشد باید به جای وضو تیمم کند. ولی در صورتی که می تواند پارچه ای روی زخم قرار دهد و بر آن دست بکشد، احتیاط آن است که علاوه بر تیمم، وضو نیز با چنین مسحی بگیرد.

جلوگیری از بارداری

س ۱. آیا برای زنی که سالم است، جلوگیری از بارداری به طور موقت از طریق به کارگیری وسایل و موادی که از انعقاد نطفه جلوگیری می کنند، جایز است؟
ج. اگر با موافقت شوهر باشد، اشکال ندارد.

سقط جنین به دلیل مشکلات اقتصادی

س ۱. آیا سقط جنین بر اثر مشکلات اقتصادی جایز است؟
ج. سقط جنین به مجرد وجود مشکلات و سختی های اقتصادی جایز نمی شود.

لقاح مصنوعی از یک زن و شوهر

س ۸۹. الف) آیا لقاح آزمایشگاهی در صورتی که اسپرم و تخمک از زن و شوهر شرعی باشد، جایز است؟ و بر فرض جواز، آیا جایز است این کار توسط پزشکان اجنبی صورت بگیرد؟
ب) آیا فرزندی که از این طریق به دنیا می آید ملحق به زن و شوهری است که صاحب اسپرم و تخمک هستند؟
ج) بر فرض که عمل مذکور فی نفسه جایز نباشد، آیا موردی که نجات زندگی زناشویی متوقف بر آن باشد، از حکم عدم جواز استثناء می شود؟
ج. الف) عمل مذکور فی نفسه اشکال ندارد، ولی واجب است از مقدمات حرام مانند لمس و نظر اجتناب شود.
ب) کودکی که از این طریق متولد می شود، ملحق به زن و شوهری است که صاحب اسپرم و تخمک هستند.
ج) گفته شد که عمل مذکور فی نفسه جایز است.

تشریح میت مسلمان و دفن اعضاء

س ۱۱۰. بررسی بیماری های قلب و عروق و برگزاری سلسله مباحث راجع به آن، برای کشف مسائل جدید، مستلزم دستیابی به قلب و عروق افرادی است که از دنیا رفته اند، تا معاینه و آزمایش بر روی آن ها انجام شود، با توجه به اینکه آنان بعد از آزمایشات و بررسی ها بعد از یک روز یا بیشتر اقدام به دفن آن ها می کنند، سؤال این است:
۱ - آیا انجام این بررسی ها بر روی جسد فرد مسلمان جایز است؟
۲ - آیا دفن قلب و عروقی که از جسد میت برداشته شده اند، جدا از آن جسد، جایز است؟
۳ - با توجه به مشکلات دفن قلب و عروق به طور جداگانه، آیا دفن آن ها همراه با جسد دیگر، جایز است؟
ج. اگر نجات نفس محترمی یا کشف مطالب جدید علم پزشکی که مورد نیاز جامعه است و یا دستیابی به اطلاعاتی راجع به بیماری که زندگی مردم را تهدید می کند، منوط به آن باشد، تشریح جسد میت اشکال ندارد، ولی واجب است تا حد امکان از

جسد میّت مسلمان استفاده نشود و اجزایی هم که از جسد فرد مسلمان جدا شده اند، در صورتی که دفن آن ها با جسد، حرج(۱) یا محذوری نداشته باشد، واجب است با خود جسد دفن شود و الاّ دفن آن ها به طور جداگانه و یا با جسد میّت دیگر جایز است

ختنه پسران

س ۱. آیا ختنه کردن واجب است؟
ج. ختنه‌ی پسران واجب است و شرط صحت طواف در حج و عمره می‌باشد و اگر تا بعد از بلوغ به تأخیر بیفتد، بر خود آنان واجب است که ختنه کنند.

کشف عورت برای استخدام

س ۱. آیا معاینه‌ی عورت افراد توسط یک مؤسسه‌ی نظامی جایز است؟
ج. کشف عورت دیگران و نگاه کردن به آن و وادار کردن صاحب عورت به کشف عورت در برابر دیگران جایز نیست، مگر آنکه ضرورتی مثل رعایت قانون و یا معالجه، آن را اقتضا کند.

انتقال خون بین مسلمان و غیرمسلمان

س ۱. آیا انتقال خون بین مسلمان و غیرمسلمان، جایز است یا نه؟
ج. جایز است.

اطلاع دادن نجاست و سایل پزشکی به بیمار

س ۱. با توجه به امکان نجس شدن لباس و بدن بیمار، آیا لازم است نجس بودن وسایل مورد استفاده در مصارف پزشکی - از قبیل: تخت معاینه، وسایل پزشکی، یونیت(۱) و غیره - را به وی تذکر دهیم؟
ج. رد فرض سوال اطلاع دادن لازم نیست.

حق طبابت و گواهی پزشکی

س ۱. با توجه به اینکه حق طبابت از لحاظ مادی، غیرقابل تعیین می‌باشد؛ به نظر حضرت عالی بهترین راه تعیین میزان حق طبابت چیست؟ آیا مقدار تعیین شده توسط دولت، در هر شرایطی قابل دریافت است و پزشک مدیون نخواهد بود؟
ج. اگر طبق تعرفه های معین شده، گرفته شود منعی ندارد.

ضمان ضرر ناشی از حساسیت دارویی بیمار

س ۱. با توجه به اینکه ممکن است جان بیمار به طور اورژانس در خطر باشد و زمان، جهت تعیین حساسیت فرد نسبت به دارویی خاص وجود نداشته باشد، اگر با تجویز دارو، بیمار به آن حساسیت پیدا کرده و دچار عوارض شدید یا مرگ شود، آیا

پزشک معالج در قبال این عوارض، مسؤلیتی خواهد داشت؟
ج. کسی که آن دارو را به بیمار خورانده یا تزریق کرده ضامن است. توضیحاً یادآور می شود، در موارد ثبوت ضمان، گذشت که اذن بیمار یا کسان وی تأثیری در ارتفاع و سقوط ضمان ندارد، ولی کسی که در صورت ایراد آسیب به بیمار ضامن است، اگر پیش از اقدام بر عمل جراحی یا هر عمل علاجی دیگر از بیمار یا از اولیای وی براءت از ضمان پیشاپیش بگیرد، در این صورت ضامن نیست

مسئولیت پرستاران نسبت انجام فرائض دینی بیمار

سوال: بسیاری از پرستاران نسبت به ادای فرایض بیماران مراقبت کامل ندارند. مثلاً کمک به بیمار جهت وضوء ساختن، تیمم و وضعیت نمازگزاران و ... در صورتی که بیمار همراه نداشته و نیازمند کمک است آیا پرستار یا کادر خدماتی بیمارستان مسؤل نمی باشد؟
ج. کمک کردن در موارد ذکر شده که معذور را از معذور بودن خارج می کند بر دیگری لازم نیست. بلی خود مکلف در صورت امکان بدون مشقت باید کمک بگیرد ولو از پرستار

منبع: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه علوم پزشکی مشهد

تغییر جنسیت

س ۱۲۷۹: برخی از افراد در ظاهر مذکر هستند ولی از جهات روحی و روانی ویژگیهای جنس مؤنث را دارند و تمایلات جنسی زنانه در آنان به طور کامل وجود دارد و اگر مبادرت به تغییر جنسیت نکنند به فساد می افتند. آیا معالجه آنان از طریق انجام عمل جراحی جایز است؟

ج: عمل جراحی مذکور برای کشف و آشکار کردن واقعیت جنسی آنان اشکال ندارد، به شرطی که این کار مستلزم فعل حرام و ترتب مفسدهای نباشد.

س ۱۲۸۰: انجام عمل جراحی برای الحاق فرد خنثی به زن یا مرد چه حکمی دارد؟

ج: این کار فی نفسه اشکال ندارد، ولی واجب است از مقدمات حرام پرهیز شود.

منبع: سایت هدانا برگرفته از استفتائات آیت الله العظمی خامنه ای